

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА У СУЧАСНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Нелля НИЧКАЛО, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Наш часопис перейшов у двадцять перший рік своєї історії. Упродовж двох десятиліть ми тримали руку «на пульсі» життя профтехосвіти, жили її проблемами, вболівали за надзвичайно важливу систему, яка відкриває здібності дітей, їхній практичний інтелект, таланти й рятує дитячі долі. Завдяки цьому десятки тисяч і навіть мільйони юнаків і дівчат відбулися в житті: вони знайшли свою трудову стежину, улюблену професію стали високими професіоналами й гідними громадянами України.

«Рецепт» такого успішного утвердження молоді через професійне навчання, працю, виробництво досить простий і, здавалося б, доступний – любов викладача, майстра, вихователя в поєднанні з високим професіоналізмом. І, безумовно, державницьке ставлення й розуміння на всіх щаблях органів влади високої місії цієї системи.

Переконана в тому, що більшість педагогічних працівників наших навчальних закладів – люди особливі, з добрими, чутливими й щедрими серцями, яким притаманне велике почуття любові, емпатії. Не можу забути, як у квітні минулого року викладач хімії Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею Т. Веселова, яка разом з колегами, створювала музей історії навчального закладу (нині – його завідувач) розповідала, що випускники ліцею вже на другий-третій день після повернення із зони бойових дій у Донбасі приходять у свою профтехівську «альма-матер» й «вливають душу», розповідають про побачене, відчуте й пережите...

Останніми роками в науково-педагогічній літературі все частіше читаємо, здавалося б, формальні словосполучення «педагогічний персонал» і «виробничий персонал» (ключове слово «персонал» – з лат. *persona* – особа, особистість). Педагогічний персонал системи професійної (професійно-технічної) освіти впродовж останніх двох десятиліть помітно змінився і, можна сказати, зміцнився, зріс якісно (хоча кількісно зменшився). Про творче зростання наших педагогів свідчать численні приклади інноваційної діяльності викладачів, майстрів, соціальних педагогів, психологів і вихователів, розширення їх участі в експериментальній роботі, дієвий вплив на утвердження й подальший розвиток педагогічної інноватики.

І це – не красиві слова, нав'язні добрим емоційним станом. Це – реальність у повсякденному навчально-виробничому процесі багатьох вищих професійних училищ, ліцеїв і центрів. Наведу лише один приклад. Упродовж останніх років наприкінці січня – початку лютого в Президії НАПН України з участю керівників Департаменту МОН України, працівників Інституту модернізації змісту освіти, Інституту професійно-технічної освіти НАПН України відбувається засідання науково-методичної комісії з професійної педагогіки, психології та змісту професійної (професійно-технічної) освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН України. І лютого цього року на порядку денному було питання

© Ничкало Н., 2018

інноваційної освітньої діяльності у цій системі на всеукраїнському рівні. Спочатку заслуховувалися два звіти про завершення експериментальної роботи на Всеукраїнському рівні:

- «Система підготовки кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів» на базі Березівського вищого професійного училища Одеського національного політехнічного університету» (науковий керівник – проф. Г. Оборський; директор училища – В. Шевченко);

- «Створення інформаційно-освітнього середовища у професійно-технічному навчальному закладі торгівлі та технологій харчування» на базі ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» (науковий керівник – канд. пед. наук О. Гуменний; директор училища – канд. пед. наук Л. Висоцька).

Результати обох експериментів були не лише схвалені, а й високо оцінені членами комісії. Так, у Березівському ВПУ: опрацьовано Концепцію міжнародної діяльності, підготовлено методичні рекомендації щодо волонтерської діяльності в системі підготовки кваліфікованих робітників сфери послуг в контексті європейської інтеграції, укладено 4 українсько-англійські словники за професійним спрямуванням (перукарська справа, швейне виробництво, індустрія харчування), видано збірку публікацій за результатами творчих пошуків та бібліографічний покажчик науково-методичних праць. Досить вагомий творчий доробок Одеського ВПУ торгівлі та технологій харчування: обґрунтовано вдосконалену структуру системи педагогічного процесу та модель інформаційно-освітнього середовища ІПНЗ цього профілю, розроблено методичні рекомендації щодо створення і використання інформаційно-освітнього середовища, проведено всеукраїнську науково-практичну інтернет-конференцію «Сучасне інформаційно-освітнє середовище професійно-технічного навчального закладу» й видано її матеріали.

Наголосимо, що ці та інші матеріали є дуже цінними для закладів професійної (професійно-технічної) освіти різних регіонів нашої держави. Водночас – це взірці системної інноваційної діяльності у вихованні учнівської молоді, її підготовці до праці. Тут і креативність, і висока соціальна відповідальність і прогностичність.

Значний інтерес викликали пропозиції регіональних департаментів освіти і науки щодо започаткування нових експериментів на всеукраїнському рівні. Серед них:

- «Організація дистанційного професійного навчання учнівської молоді й дорослих, які проживають на тимчасово окупованій території та в населених пунктах на лінії зіткнення» на базі Золотівського професійного ліцею Луганської області на 2018–2020 роки (науковий керівник – проф. М. Пригодій; директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Луганській області В. Артюшенко).

«Мертва тиша» була у залі, коли перед початком свого виступу В. Артюшенко продемонстрував фрагмент відео-

запису з реального життя Золотівського професійного ліцею, колектив якого мужньо, цілеспрямовано й творчо діє в надзвичайно складних умовах, спричинених постійною агресією. Від побаченого й почутого – сльози на очах й біль у серці... А пропозиції золотівців щодо організації дистанційного професійного навчання учнівської молоді й дорослих, які проживають на тимчасово окупованій території та в населених пунктах на лінії зіткнення характеризуються інноваційністю, творчістю та диференційованим підходом до навчання різних категорій населення. Вони пронизані глибоким патріотизмом, професіоналізмом й педагогічною сміливістю.

Позитивно також оцінено й підтримано пропозиції щодо започаткування таких експериментів:

- *«Технології ощадливого виробництва у професійній підготовці кваліфікованих робітників будівельної галузі»* на базі Білоцерківського професійного ліцею Київської області на 2018–2020 роки (науковий керівник – доцент Н. Кулалаєва; директор ліцею С. Шпак);

- *«Технологія розвитку професійної кар'єри учнів з використанням електронного портфоліо»* на базі ДНЗ «Шосткинський центр професійно-технічної освіти» Сумської області на 2018–2020 роки (науковий керівник – доцент Л. Ершова; директор центру Т. Лазарева);

- *«Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності»* на базі ВПУ № 11 м. Хмельницького на 2018–2020 роки (науковий керівник – доцент Л. Ершова; в.о. директора цього училища В. Селізар). Не можу не зазначити, що не так давно мені пощастило побувати в цьому училищі. Тут панує дух високої педагогічної й організаційної культури, створено навчально-виробничі дільниці на підприємствах, діє ефективна система соціального партнерства. На нашу думку, завдяки талановитому педагогу – директору та його творчій команді стала реальною Макаренівська педагогіка поєднання навчання з продуктивною працею.

Значний інтерес викликали звіти про завершення другого етапу експериментальної роботи Всеукраїнсько-го рівня:

- *«Технологія проектного навчання у професійній підготовці кваліфікованих робітників автотранспортної галузі»* на базі Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти НАПН України (науковий керівник – проф. Г. Романова; директор центру – канд. пед. наук Д. Гоменюк);

- *«Технологія забезпечення доступності освітнього простору професійно-технічного навчального закладу для учнів з порушеннями слуху»* на базі ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» (науковий керівник – проф. Л. Сергеева; директор центру – С. Сущенко);

- *«Формування енергоефективної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельно-го профілю на основі проектних технологій»* на базі Кам'янського професійного ліцею Дніпропетровської області (науковий керівник – доцент Н. Кулалаєва; директор ліцею – В. Школяр);

- *«Підготовка кваліфікованих робітників з професій: «Квітникар», «Декоратор вітрин», «Флорист» з використанням технологій дистанційного навчання»* на базі ДНЗ «Дніпропетровський центр професійно-технічної освіти туристичного сервісу» (науковий керівник – канд. пед. наук О. Базелюк; директор центру – Н. Войтович);

- *«Створення електронних навчальних ресурсів для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі»* на базі ДНЗ «Криворізький центр професійної освіти металургії та машинобудування», (науковий керівник – канд. пед. наук О. Гуменний; в. о. директора центру – Г. Горб).

- *«Відкрите професійне навчання населення на модульно-компетентній основі»* на базі ДПТНЗ «Роменське вище професійне училище» Сумської області

(науковий керівник – проф. В. Радкевич; директор училища – П. Помаран);

Схвалено також звіти про завершення першого етапу експериментальної роботи Всеукраїнського рівня:

- *«Формування кар'єрної компетентності майбутніх фахівців у професійно-технічному навчальному закладі»* на базі ВПУ № 25 м. Хмельницького (науковий керівник – проф. В. Орлов; директор училища – канд. пед. наук О. Загіка);

- *«Організаційно-педагогічні умови створення і функціонування Центру професійної кар'єри у професійно-технічному навчальному закладі»* на базі Колківського вищого професійного училища Волинської області (науковий керівник – канд. пед. наук Д. Закатнов; директор училища – Л. Панасюк).

Ініціаторами та організаторами цих експериментів висловлено слушні пропозиції, які доцільно враховувати не лише в експериментальних навчальних закладах. Так, П. Помаран, директор Роменського вищого професійного училища запропонував:

- поширити процедуру вхідного контролю на осіб, які вступають до закладів професійної (професійно-технічної) освіти за програмами професійно-технічного навчання на основі попередньої неформальної чи інформальної професійної освіти;

- заклад професійної (професійно-технічної) освіти має самостійно визначати зміст і тривалість навчання слухача відповідно до результатів вхідного контролю;

- індивідуальні скориговані навчальні плани має затверджувати не керівник регіонального органу управління освітою, а директор закладу професійної (професійно-технічної) освіти (без повторних погоджень);

- надати право закладу в організації відкритого професійного навчання населення самостійно визначати співвідношення аудиторних і самостійних занять до нормативно-правового урегулювання цього питання.

До цього додамо, що доцільно проаналізувати й інші висловлені пропозиції і зауваження. Це сприятиме подальшому вдосконаленню експериментальної роботи в навчальних закладах різних типів.

Заслужують високої оцінки представлені звіти й аналітичні матеріали, креативні презентації, виставки науково-методичної продукції. До цього варто додати, що Інститутом професійно-технічної освіти експериментальною діяльністю охоплено 106 навчальних закладів, наукових установ та громадських організацій. Постійну допомогу в організації експериментальної роботи надають працівники відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту професійної освіти ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти» МОН України.

Усе це – переконливе свідчення нового етапу розвитку педагогічної інноватики у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, народження нових ідей та їх творчого впровадження, незважаючи на серйозні помилки в реалізації державної політики щодо підготовки виробничого персоналу.

Низький уклін Вам і сердечна подяка, дорогі педагоги – творці на ниві професійної освіти, за педагогіку серця, педагогіку творення й добра! Її ідеї творчо розвивав випускник гірничо-промислового училища на Луганщині Іван Зязюн (1938–2014). Ним пройдено шлях від «учня-профтеху» до академіка, державного діяча, першого міністра народної освіти незалежної України, засновника Інституту педагогіки і психології професійної освіти (нині – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України), відомого вченого, автора Концепції педагогічної майстерності. Формула його «філософії педагогічної дії» – любов, педагогічна майстерність, системна інноваційна діяльність, небайдужість і... боротьба за реальну державну політику в розвитку системи професійної освіти і навчання.